6e JAARGANG — No. 21 — 19 FEBR. '26

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS BEENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Ds K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Drs J. van Andel, 's-Gravenhage; Ds R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; Ds K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Ds B. A. Knoppers, Amsterdam; Ds J. G. Kunst, Arnhem; Ds G. R. Kuijper, 's-Gravenhage; Ds H. W. Laman, Assen; Ds C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Ds F. C. Meijster, Rotterdam; Ds J. C. Rullmann, Utrecht; Dr J. Thijs, Meppel; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Dr D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Ds J. de Vries, Tilburg; Ds J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie: Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers: OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes. Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling. Voor 't Buitenland en Ned.-Indië f7.50 per jaar. Advertentiën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: De Psychologie der bekeering. — Uit de Schrift: Geen verhindering (1 Sam. 14:6). — Kerkelijk Leven: Synode-indrukken IV. — Opvoeding en Onderwijs: Beroepskeuze III. — Tuchtoefening en Vakbeweging. — Pop.-Wetenschappelijke Schetsen: Over den Satan III. — Literatuur en Kunst: „Lezen en Voordragen". — Persschouw. — De Synode van Assen. — Kerknieuws. — Advertentiën.

DE PSYCHOLOGIE DER BEKEERING.

IV.

Korte inhoud van de vorige artikelen:

1. De psychologie van de religie is als vak van wetenschap opgekomen door en na het optreden van de nieuwe filosofie. Men bedoelt met dit vak niet enkel de verschijnselen te bestudeeren, maar ook het wezen der religie te vinden. Bekeering is dan ook voor deze wetenschap elke verandering van levensrichting. Het objectieve ontbreekt, ook al is het waar, dat allerlei oorzaken meewerkten, dat de christelijke terminologie veelal behouden bleef. Daar de religie wordt voorgesteld als een natuurlijk principe van den menschelijken geest, en de objectieve waardemeter ontbreekt, is er hier allerlei beginsel, dat met de christelijke opvatting ten eenen male in strijd is.

2. Met eenige voorbeelden wordt dat bewezen. Practisch kwam men er dan ook toe, de bekeering te zoeken in uiterlijke verschijnselen. Waar een goed leven was zonder de verschijnselen van bekeering sprak men van heilig-geborenen. Een typische fout van de moderne psychologie van de bekeering was het verder, dat zij voorbij zag datgene, wat mogelijkerwijs door God reeds in het kinderhart werd gewerkt. De wijze, waarop men in de laatste jaren de psychologie der bekeering beoefende, moet worden afgewezen. Maar toch zijn er bij deze wetenschap ook verdiensten, die door de theologie en de practijk zullen moeten worden erkend en aanvaard.

3. Bekeering is de keerzijde van de wedergeboorte. In de wedergeboorte ligt de oorsprong van de bekeering. Bij de bekeering komt er een erkennen van de waarheid Gods. Maar al moge zekerheid omtrent de waarheid verkregen worden door de ervaring, deze is nimmer grond voor het geloof, noch kenbron van gezag. Dat is alleen het gezag van God. Die spreekt. De bekeering heeft alzoo een bovennatuurlijken oorsprong. Dit neemt evenwel niet weg, dat het mogelijk is, na te denken den weg, dien de bekeerde volgt, of de belevingen, die hij bij zichzelf ervaart.

Wanneer we spreken over de bekeering, dan zien we al spoedig, dat we op twee manieren ons kunnen instellen tegenover ons onderwerp. We kunnen pogen, de hoofdlijnen te zien, die hier voor het geestelijk leven te trekken vallen, — we kunnen ook trachten, de bizonderheden te bespreken. Het eerste willen we ditmaal doen, terwijl dan het laatste voor een slotartikel bewaard blijft.

De hoofdtrekken van de zielkunde der bekeering worden bepaald door tweeërlei. Hier is het algemeene en het bizondere.

Het algemeene is datgene, wat aan ieder mensch eigen is, en wat ieder, min of meer bewust doorleven zal; het bizondere is datgene, wat verband houdt met ras en volk, met afkomst en sociale positie, met richting in welke men is opgevoed, en met godsdienstige indrukken, die men vroeger ontving.

Wat gebeurt er nu in de ziel bij de bekeering?

Als gezegd, de geboorte van het nieuwe leven ligt in het mysterie van de wedergeboorte, en toch is hier mogelijkheid van nadere omschrijving, zoodra we over de bekeering zelve spreken.

Toen God den mensch schiep, was hij als mensch aangelegd op het object, met hetwelk al de mogelijkheden van zijn geest in relatie konden treden. Hij kon denken en gevoelen, begeeren en willen. Niet alsof er een bepaald aantal vermogens hem waren gegeven — maar wel zóó, dat héél de volheid van zijn ziel zich aan het object, dat zich aan hem aanbood kon geven, en hij tegelijkertijd heel dat object in zich kon opnemen. Zijn „ik" was gekeerd naar al datgene, wat hij als object voor dat „ik" mocht kennen. Dus allereerst naar zijn God. Geschapen naar Gods beeld, kon hij niet anders dan hetgeen paste óp zijn geest en in zijn geest als inhoud van zijn geest aanvaarden. En zijn ziel was allereerst op zijn God aangelegd.

Daar komt de zonde. De zonde, die steeds een missen is. Door de zonde verloor de mensch de kennis van God — verloor hij ook de juiste instelling tegenover het object. Niet omdat dat object veranderde, maar wijl hij, als het subject, het onderwerp, in anderen staat kwam, en in anderen stand werd gesteld.

Heel zijn geestelijke houding wordt daardoor een andere.

Al het object van zijn geest, dat vroeger werd betrokken op het groote Object zijns geestes, op God, werd nu betrokken op datgene, wat hij als het eerste nu aanvaardde: op zijn eigen geest.

Maar daar komt de wedergeboorte.

Deze geeft hem nieuw inzicht in de realiteiten, in de werkelijkheden, die er zich aan hem als object voor zijn geest aanbieden.

Voor zijn denken gaat een licht op. Hij kent anders, en zijdelings werkt dit denken op zijn willen. Ook wordt zijn wil omgezet door het werk der wedergeboorte. En zoo is er een zedelijke en een bovennatuurlijke beïnvloeding van dien wil.

Daaruit volgt al weer dadelijk, dat wij bij den bekeerde slechts een deel van het anders willen zielkundig kunnen verklaren. Namelijk alleen in zooverre als dat anders willen een zedelijke daad is, tengevolge van het anders denken.

De innerlijke begeerte naar het doen van Gods wil is tegennatuurlijk; tegen datgene, wat de bedorven menschelijke natuur verklaren kan tenminste.

Alleen: voor het aan Gods Woord onderworpen verstand kan het zedelijk motief voor de daad worden verklaard en begrijpelijk gemaakt.

Nu treden er telkens wanneer de mensch in aanraking komt met iets, dat zich als object voor zijn zieleleven aandient, bepaalde complexen van geestelijke gewaarwordingen en ervaringen op.

Het complex van ervaringen en gewaarwordingen, dat we hebben bij het zien van een mooi landschap is geheel vreemd aan de complexen van geestelijke indrukken, die we hebben bij het zien van een begrafenisstoet. Maar die eerste gewaarwordingen vertoonen daarentegen wel een zekere verwantschap met de ervaringen, die we hebben bij het hooren van goede muziek, ofschoon we de verschillen ook duidelijk weten aan te geven, wanneer we ons bezinnen. In het eerste geval staat het beeld, dat ons grijpt, op den voorgrond, en in het laatste geval zijn we dadelijk er aan toe, om de eigen bewogenheid in ons te merken. Terwijl toch die bewogenheid ook aanwezig is bij het zien van het landschapsbeeld. Indien beide soorten van beweging onzes geestes er een is naar de rust toe, naar het naar binnen zien, zullen we de overeenkomst merken, evengoed als het verschil — en wanneer we de stormachtige zee zien en hooren, zal onze bewogenheid er eene zijn, die verwant is aan het complex van gewaarwordingen bij stormende klanken van een machtig orkestspel.

Die gewaarwordingscomplexen zijn een soort van onontwarbaar kluwen van gedachten, gevoelens, wilsimpulsen, herinneringen, begeerten, besluiten en keuzen.

Nu is er in den menschelijken geest ingeschapen een behoefte naar het in werking stellen van bepaalde ervarings-complexen.

De hoogste nu van die ervarings-veelheden zijn die, waarbij ontleding niet meer mogelijk is. Waar dus de mensch zichzelf verliest. Waar hij zoo één wordt met het andere, dat dat ándere voor hem het ééne wordt.

Religie nu is in zijn wezen een zich verliezen in Hem, die als de hoogste, als de Eénige wordt gekend en aangebeden.

Daar is de onderwerping, dáár is het zich verliezen, zónder redelijk motief, alleen, omdat de ziel niet anders kan. Omdat de ziel weergevonden heeft haar oorspronkelijken stand, waarbij ze geheel ingesteld was op den Eeuwige.

Alléén bij wedergeboorte, bij terugbrenging van de ziel in haar ouden stand, is deze ervaring mogelijk. En men moge al den rand kunnen ontrafelen, en aanwijzen, wáár deze, en wáár dié functie het meest op den voorgrond treedt, — bij den bekeerde is de kern toch altijd weer de diepe eerbied voor het heilig wezen: een eerbied, dien hij beleeft, dien hij toont, dien hij ervaart als hoogste werkelijkheid.

Dáárom nu is religieuse ontroering zielkundig zoo moeilijk te benaderen, wijl zij zich niet leent voor uiteen-zetting, voor uiteenrafeling van de samenstellende deelen.

Wijl de aesthetische ontroering, met haar zoo schier geheel buiten-onze-logica-vallend-motief, met haar door het onzichtbare opgeroepen zijn, ligt vlak naast de religieuse ontroering, is zij dikwerf ook zoo moeilijk daarvan te onderscheiden. En toch is er verschil.

Bij de religieuse ontroering, die bij den bekeerde als het beste der ervaringen wordt gekend, is er steeds een zich openen van den geest. Aandoening met het andere als object. Het zich willen verplaatsen van het eigen standpunt naar het andere. Het al maar dichter willen aandringen tegen den andere. Hier is de lijn, de weg, in de ontroering.

Bij de aesthetische ontroering evenwel is de stilstand. De punt. Het naar binnen zich keeren. En het al maar inniger zich-om-zichzelf-héénwenden. En de uitleving beteekent hier al meer inleving in zichzelf.

Zóó is deze ontroering zonder het „goddelijke", zonder het eeuwigheidsprincipe in zich.

Maar de religieuse ontroering, van den bekeerde, is de bron van de niet alle na te denken en uitéén te rafelen motieven voor het veranderde wilsleven van den bekeerde, inzooverre dat wilsleven intellectueel is gemotiveerd.

Ook valsche religie heeft iets hiervan. Alleen maar.... bij de valsche religie is het object niet de waarachtige God, maar een fantasie-beeld; en deswege kan ook, wijl het daar niet God zelf is, die eerst werkt, niet de rust en de vrede worden gevonden en gegeven, die bij de waarachtige religie het deel is van den bekeerde. Er is daar ten formeele wel het werken van zekere complexen van aandoeningen, die ook werken bij de ware religie, maar daar ontbreekt de inhoud. Daar is geen wáár object. Dus geen eigenlijke religie. Wanneer men zich uit zichzelf keeren wil naar het andere, dan vindt men slechts iets, dat „geen nut doet".

Maar daarmee is „de bekeering" bij de valsche religie toch ook nog altijd onderscheiden van de houding van hem, die in kunst-genieting opgaat. Ook hier is religieuse en aesthetische ontroering wezenlijk verschillend van aard.

Wanneer nu door de wedergeboorte de bekeering in het leven van den mensch inkomt, is het zóó, dat niet alleen zijn verstand verlicht en zijn wil omgebogen wordt, maar dat hij ook zelf begeert zich te bekeeren, zoodat hij een veranderde levenshouding aanneemt en aanvaardt.

Maar, als gezegd, deze veranderde levenshouding is ten principiëele alleen een veranderde houding jegens God.

Vandaar dan ook, dat bij de bekeering, de houding van het subject, van den bekeerde tot God allereerst aan de orde wordt gesteld. Bij en na de bekeering kan het zielkundig onmogelijk de éérste vraag zijn, welke nu de verhouding is van God tot de wereld, en van Gods licht tot Gods werk buiten ons; het kán niet in de eerste plaats de bedoeling zijn, nu in de wereld recht te gaan, zonder meer, — er is allereerst het besef, dat